

Anbefalet og kommenteret litteratur om høretab og træthed

Decibel formidler viden fra forskningsverdenen og praksis. Følgende sider kan være interessante for dig, hvis dit barn oplever træthed som konsekvens af at have et høretab. Den anbefalede litteratur lå til grund for en webinarække for forældre, afholdt i foråret 2023 af audiologisk konsulent i Decibel Mette van Amerongen. Listen er på ingen måde endegyldig eller utømmelig.

Revideret august 2023.

www.decibel.dk

- Godt lyttemiljø i skolen: <https://decibel.dk/hverdagen-med-hoeretab/skole-med-hoeretab/godt-lyttemiljoe-skolen>
- Video fra ”i skole med høretab”: <https://www.youtube.com/watch?v=s7-gVXkciMI&t=1s>
- ”Nye IHEAR forskningsresultater overrasker – så godt hører børn med høretab” (2020) <https://decibel.dk/nyheder/nye-ihear-forskningsresultater-overrasker-saa-godt-hoerer-boern-med-hoeretab>
- Interview med Lone Percy-Smith om de kognitive processer og hørelse: <https://decibel.dk/alt-om-hoeretab/avt-udvikling-hoerelse-alesprog/vi-hoerer-med-hjernen>
- <https://decibel.dk/alt-om-hoeretab/hoerelse-hoeretab/oevrige-hoereproblemer/traethed> (kræver medlemslogin)

Dansk litteratur

- ”*I skole med høretab*” af Josvassen, Wischmann & Percy-Smith (2021), Forlaget Kahrius. Bogen er blevet til på baggrund af forskningsprojektet IHEAR – i skole med høretab, som Decibel gennemførte i 2017-2021 i samarbejde med Innovationsfonden, Oticon, Aarhus Universitetshospital, Rigshospitalet og Kommunikationscentret i Region H. Det er også muligt at tilgå bogen online eller i boghandleren både som e-bog og fysisk bog, fx via saxo.com, e-Reolen eller bibliotek.dk. Forældre kan også få udleveret et gratis eksemplar på audiologisk afdeling efter nærmere aftale og bogens førsteudgave er sendt til alle landets PPR-kontorer.
- ”*Elever med hørenedsættelse i grundskolen*” (2020), EMU Danmarks læringsportal: <https://emu.dk/grundskole/forskning-og-viden/viden-om-udgivelser/viden-om-inkluderende-laeringsmiljoeer>
og

https://emu.dk/sites/default/files/2020-02/1_%20Delnotat_Horenedsaettelse_Tilgaengelighed.pdf

Det pædagogiske personale spiller en stor rolle, når en elev med hørenedsættelse skal deltage, trives og udvikle sig fagligt i grundskolen. Det er vigtigt, at personalet sikrer et godt lytte- og kommunikationsmiljø med mindst mulig støj, da det er med til at skabe inkluderende læringsmiljøer.

- ”Forløbsbeskrivelse. Rehabilitering og undervisning af børn og unge med tidligt konstateret høretab 0-18 år” (2015, revideret i 2019):

<https://sbst.dk/udgivelser/2019/forloebbsbeskrivelse-boern-og-unge-med-tidligt-konstateret-hoeretab>

En forløbsbeskrivelse er et redskab, som kommunerne kan støtte sig til, når de skal tilrettelægge tilbud til børn, unge og voksne på det mest specialiserede social- eller specialundervisnings-område. Forløbsbeskrivelser beskriver de højt specialiserede indsatser til forskellige målgrupper og indeholder anbefalinger til, hvordan indsatserne tilrettelægges, samt hvilken organisering og koordinering, der bedst sikrer de rette tilbud samt et sammenhængende forløb for den enkelte.

Anbefalingerne i forløbsbeskrivelserne er kun vejledende og forpligter ikke den enkelte kommune i forhold til visitation og fastsættelse af serviceniveau eller organisering af opgaven mellem kommuner og regioner. Dette afklares lokalt.

<https://decibel.dk/vejledning/stoette-fra-offentlige-system/forloebbsbeskrivelser>

- ”Træthed hos børn med høretab” Solholt m.fl., (2019) Materialecentret, <https://www.matcen.dk/traethed-hos-born-med-hoeretab.html>
En overskuelig brochure, der er kort og godt beskriver træthed som en konsekvens af at høretab og hvilke indsatser, der kan være relevante. Kan med fordel bruges som udgangspunkt for dialog på et samarbejds møde med forældre og pædagoger/lærere.
- ”Skole for mig – Tema: træthed” (2017) Egmont Fonden og Danske Patienter: <https://danskepatienter.dk/publikationer/traethed-i-skoletiden>
og https://danskepatienter.dk/files/media/Publikationer%20-%20Egne/C_Skole%20for%20mig/A_Temaer%20og%20rapporter/tema10_traethed_ny.pdf
Sygdom påvirker børns energi og overskud. Skole for mig har lavet dette tema om børnenes oplevelser, og hvordan skolens voksne kan støtte børn med sygdom, der kæmper med træthed.
- Noah og hørepiraten, Line Thomsen (2019) Materialecenteret, <https://www.matcen.dk/noah-og-orepiraten.html>
”Noah og Ørepiraten” er en højt læsningsbog om drengen Noah, som er fem år gammel og har et høretab. Bogen er skrevet af en mor til en dreng med høretab. Bagerst i bogen findes

nogle sider til de voksne. Her deles personlige erfaringer om høretab og træthed, og en række fagpersoner fortæller om, hvordan man kan hjælpe barnet med at frigøre ressourcer i løbet af dagen, så trætheden ikke bliver så overvældende. Bogen kan bruges som udgangspunkt til samtale med barnet om træthed, både i hjemmet, dagtilbud og indskoling/SFO.

Engelsksproget forskningslitteratur (for dig, der vil vide mere):

- *“Language Development for the New Generation of Children with Hearing Impairment”* by Lone Percy-Smith, Signe Wischmann, Jane Lignel Josvassen, Christina Schiøth, Per Cayé-Thomassen (2021) Journal of Clinical Medicine
- *“Fatigue in the Danish General Population: Influence of Sociodemographic Factors and Disease”* by Watt, T., Groenvold, M., Bjorner, J. B., Noerholm, V., Rasmussen, N.-A, and Bech, P. (2000). Journal of Epidemiology and Community Health, 54(11):827-833
<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/11027196/>
- *“A Taxonomy of Fatigue Concepts and Their Relation to Hearing Loss”* by Benjamin W Y Hornsby, Graham Naylor, Fred H Bess, Ear Hear (2016)
<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/27355763/>
- *“A review of classroom soundfield amplification systems”* by Phonak (2018)
https://www.phonak.com/content/phonak/se/sv/hearing-aids/accessories/roger-dynamic-soundfield/_jcr_content/mainpar/downloads/productdownloadspar/download_7b01/file.res/Compendium_BtB_UHL_a_review_of_classroom_soundfield_amplification_systems_210x297_GB_V1.00.pdf
- *“Can listening-related fatigue influence well-being? Examining associations between hearing loss, fatigue, activity levels and well-being”* by Jack A Holman, Benjamin W Y Hornsby, Fred H Bess, Graham Naylor (2021) International Journal of Audiology
<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33390065/>
- *“Comparing the prevalence of attention deficit hyperactivity disorder in hearing-impaired children with normal-hearing peers”* by R. Soleimani, M.M. Jalali, H.A. Faghieh, Archives de pediatrie (2020) vol. 27.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0929693X20302013?via%3Dihub>
- *“Hearing Impairment and Cognitive Energy: The Framework for Understanding Effortful Listening (FUEL)”* by M. Kathleen Pichora-Fuller (2016)
- *“Listening and Fatigue in Children with Hearing Loss”* by Madell (2016):
hearinghealthmatters.org
- *“The Complexities of Fatigue in Children with Hearing Loss”* by Fred H. Bess & Benjamin Hornsby (2014) Perspectives on Hearing and Hearing Disorders in Childhood:

https://www.researchgate.net/publication/286095326_The_Complexities_of_Fatigue_in_Children_with_Hearing_Loss

- “*The Impact and management of Listening-Related Fatigue in Children with Hearing Loss*” by Hornsby, Davis & Bess (2021): [The Impact and Management of Listening-Related Fatigue in Children with Hearing Loss - PubMed \(nih.gov\)](#)
- “*Commentary: Listening Can Be Exhausting – Fatigue in Children and Adults with Hearing Loss*” by Bess & Hornsby (2014): <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5603232/>
- “*Listening Related Fatigue in Children with Hearing Loss: perspectives of Children, Parents, and School Professionals*” by Hilary Davis, David Schlundt, Kemberlee Bonnet, Stephen Camarata, Benjamin Hornsby and Fred H. Bess (2021) American Journal of Audiology, vol. 30.
- “*Subjective Fatigue in Children With Hearing Loss: Some Preliminary Findings*” by Benjamin W. Y. Hornsby, Krystal Werfel, Stephen Camarata and Fred H. Bess <https://pubs.asha.org/doi/epdf/10.1044/1059-0889%282013/13-0017%29>

Differential diagnose

Det kan være svært at konkludere, om et barns adfærd er en reaktion på mental træthed, der skyldes et høretab eller andre overbelastninger. Derfor er et tværprofessionelt samarbejde og inddragelse af forældre vigtigt for at skabe den rette indsats for barnet.

- Patienthåndbogen (2022): <https://www.sundhed.dk/borger/patienthaandbogen/psyke-hos-boern/sygdomme/adhd/adhd-symptomer-og-tegn/>
- ”*ADHD & Hearing Loss in Children: What’s the Connection*” (2022) ESHC – Evergreen Speech and Hearing Clinic: <https://everhear.com/adhd-hearing-loss-in-children-whats-the-connection/>
- “Is it ADD or hearing loss? In kids, it can be hard to tell” by Joy Victory and Lisa Packer (2022)
Healthy Hearing has the largest directory of trusted hearing clinics in the U.S :
<https://www.healthyhearing.com/report/52689-The-link-between-adhd-and-hearing-loss>

Vurderingsskalaer til træthed

Dagbogschema til registrering af træthed i hverdagen, fra Verdensmester i Høretab, Castberggård

https://0c673b7e-5d3b-456e-9f76-75cd4fc88101.usrfiles.com/ugd/0c673b_02f2975bda914748bada6c4dd103b4ee.pdf

Batteriøvelsen fra Dansk patienter:

<https://danskepatienter.dk/temaer-projekter/temaer/boern-med-sygdom/skolelivet/redskaber-til-laerere/batterioevelse>

Multidimensional Fatigue Inventory (MFI -20) er et spørgeskema, som består af 20 spørgsmål og er designet til at måle forskellige aspekter af fænomenet træthed (fatigue):

- MFI-20 Brugervejledning på dansk: <https://www.rigshospitalet.dk/afdelinger-og-klinikker/neuro/vnr/toolbox/traethed/Documents/MFI-20-brugervejledning.pdf>
- MFI-20m spørgeskema på dansk: <https://www.elsassfonden.dk/viden-om-cp/projekter-og-indsatser/mfi-20-sporgeskema/>

Vanderbilt Fatigue Scales (VFS) er en samling af lytterrelaterede træthedsskalaer udviklet til at identificere betydelig lytterrelateret træthed hos personer med høretab og andre kommunikationsbaserede vanskeligheder.

- <https://www.vumc.org/vfs/vanderbilt-fatigue-scales>
- A User Guide to the Pediatric Versions of the Vanderbilt Fatigue Scale (VFS-Peds), Davis, H., Camarata, S., Hornsby, B., & Bess, F.H. (2022). A User Guide to the Pediatric Versions of the Vanderbilt Fatigue Scale (VFS-Peds), Vanderbilt University Medical Center, Vanderbilt Bill Wilkerson Center, https://www.vumc.org/vfs/sites/default/files/public_files/VFS/VFS-Peds%20Manual_v1.pdf
- Vanderbilt Fatigue Scale-Parent (VFS-P) https://www.vumc.org/vfs/sites/default/files/public_files/VFS-P%20PARENT%20VERSION.pdf
- <https://my.vanderbilt.edu/listeninglearninglab/files/2014/09/A-Fatigue-Scale-for-Children-with-Hearing-Loss.pdf>